

A young girl with light brown hair is shown in profile, drinking water from a clear glass. She is wearing a pink long-sleeved shirt. The background is a blurred green landscape under a blue sky. The text is overlaid on the top left of the image.

GRUNDEVANDSPARKER SKAL SIKRE RENT DRIKKEVAND TIL DEN NÆSTE GENERATION

**RADIKALE VENSTRES FOLKETINGSGRUPPE
AUGUST 2023**

B

Grundvand uden kemikalier og sprøjtemidler er vores ansvar. Med etablering af 200.000 hektar sprøjtningsfrie grundvandsparker vil Radikale Venstre sikre rent drikkevand til den næste generation.

FORURENING AF VORES GRUNDVAND TRUER DEN NÆSTE GENERATION

I dag er vores grundvand forurenet af tidligere tiders brug af sprøjtegift og skødesløse håndtering af miljøskadeligt affald, mens de pesticider og andre miljøskadelige stoffer vi bruger i dag forværrer problemet.

Hvis ikke vi tager beskyttelse af vores grundvand alvorligt, kan vi ikke sikre vores børn og børnebørn rent drikkevand. En effektiv grundvandsbeskyttelse kræver derfor, at vi indfører nultolerance overfor giftstoffer i områder, hvor grundvandet til vores drikkevand dannes. Kun med et paradigmeskifte i beskyttelsen af vores grundvand kan vi sikre rent drikkevand til kommende generationer.

Det er 40 år siden, at vi for alvor begyndte at tale om grundvandsforurening fra affaldsdepoter, nitrat og pesticider som en videnskabelig erkendt trussel mod vores drikkevand. Siden da har Danmark etableret et meget omfattende og kompliceret system af lovgivning og virkemidler, der skulle forhindre grundvandsforureningen med at fortsætte. Vores godkendelsessystem for pesticider, grundvandsovervågningen og det tilknyttede Varslingssystem for Pesticider (VAP) har sikret, at de værste pesticider nu ikke længere benyttes. Sideløbende har først amterne og siden regionerne arbejdet med at identificere, karakterisere og oprense punktkilder med giftgrunde og affaldsdepoter.

Alligevel stiger fundene af pesticider og andre kemikalier i grundvandet år for år. I dag indeholder 55% af vandværkernes aktive boringer pesticidrester. Det skyldes bl.a., at vi analyserer for flere og flere stoffer, heriblandt også nedbrydningsprodukter. De fleste af de giftstoffer, vi finder, stammer fra pesticider, der blev forbudt for mange år siden, men vi finder også stoffer, der stadig er tilladte, herunder uønskede fluor-organiske stoffer. Samtidig dukker andre miljøfremmede stoffer som f.eks. PFAS, der er skadelige "evigheds-kemikalier", der bl.a. stammer fra brandskum, sprøjtemidler og andre punktkilder, også op mange steder. Den ulykkelige situation i dag dokumenterer, at den præmis, vi har haft de sidste 40 år – nemlig at grundvandsforurening kan forhindres ved at regulere brugen af de enkelte giftstoffer - ikke holder i virkeligheden.

NUVÆRENDE BESKYTTELSE AF VORES GRUNDVAND ER IKKE NOK

Den igangværende grundvandsbeskyttelse i boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) kan ses som et første skridt hen imod grundvandsparker. Langt størsteparten af det grundvand, vi oppumper til drikkevand, kommer imidlertid fra områder uden for BNBO, og der er derfor behov for at beskytte de grundvandsdannende oplande. Udover de grundvandsmagasiner, hvorfra der i dag sker vandindvinding, er der behov for at beskytte nogle magasiner, som vi kan få behov for i fremtiden, når nogle af de eksisterende magasiner viser sig at blive forurenede af stoffer, vi ikke kender i dag. Mens BNBO udgør 0,5-1 % af Danmarks areal, udgør de grundvandsdannende oplande til den samlede

eksisterende vandindvinding (eksklusive markvanding) i størrelsesorden 10 gange så store arealer - med store variationer mellem landsdelene.

Fremsynede vandselskaber i Aalborg, Hjørring, Odense og Aarhus er allerede godt i gang med at gøre grundvandsdannende områder fri for sprøjtegift, men vi kan gøre endnu mere, endnu hurtigere hvis der den politiske vilje til det.

ET PARADIGMESKIFTE I BESKYTTELSEN AF VORES GRUNDVAND

Det overordnede formål med grundvandsbeskyttelse er at sikre produktion af rent drikkevand på basis af rent grundvand. Sikring af rent grundvand til kommende generationer vil kræve, at der fremover ikke benyttes pesticider eller andre miljøfremmede stoffer i de områder, hvor grundvandet til vores drikkevand dannes. Desuden skal affaldsdepoter med kemikalier fjernes.

Det grundvand, vi pumper op til drikkevand, er en blanding af nyt og gammelt vand. Det vil derfor vare et par årtier, inden effekten af grundvandsbeskyttelsen slår fuldt igennem i form af rent grundvand i alle grundvandsparker. For at sikre rent drikkevand til forbrugerne vil det derfor i nogle områder være nødvendigt i en periode at fjerne de forurenende stoffer ved avanceret rensning på vandværkerne eller finde rent grundvand andre steder, hvilket er svært.

GRUNDVANDSPARKER SKAL SIKRE DRIKKEVAND UDEN GIFTSTOFFER

Som et centralt element i fremtidens grundvandsbeskyttelse vil Radikale Venstre etablere hvad vi kalder Grundvandsparker. I grundvandsparkerne skal det rene grundvand have første prioritet, så rent drikkevand fremstillet ved simpel bæredygtig vandbehandling også fremtiden kan hentes direkte fra Danmarks undergrund.

Grundvandsparker er vandværkernes grundvandsdannende oplande, hvor der ikke må forekomme grundvandsforurenende aktiviteter og affaldsdepoter, så grundvand, over de næste mange årtier, kan dannes i en giftfri undergrund.

I fremtiden vil grundvandsparkerne ikke bare være omdrejningspunkt for rent drikkevand, men skabe rammerne for mere økologisk landbrug, bæredygtig skovdrift, sammenhængende naturområder, rekreative formål og produktion af grøn energi.

MULTOLERANCE OVERFOR GIFTSTOFFER KRÆVER FORBUD MOD SPRØJTNING

En giftfri undergrund gør det nødvendigt at forbyde anvendelse af pesticider, biocider og andre grundvandstruende kemikalier samt at fortsætte regionernes arbejde med at fjerne og inddæmme punktkilder. Ligeledes vil der i nitratfølsomme områder være behov for at begrænse nitratudvaskningen, og der kan være behov for at forbyde vertikale borer til jordvarme.

Hvor grundvandsparker ligger i bynære områder, kan der også være behov for at regulere grundvandstruende erhverv, at tætnes kloakker og forhindre andre forureningskilder i at nå vores grundvand.

HVOR SKAL GRUNDVANDSPARKER PLACERES?

Grundvandsparker skal etableres i de grundvandsdannende oplande til strategisk vigtige kildepladser hvor fremtidens drikkevand dannes.

Vandværkerne kender allerede meget til vores undergrund. Grundvandskortlægning, forskningsaktiviteter og hidtidige erfaringer hos vandselskaberne har produceret megen nyttig viden og et righoldigt datagrundlag, som gør det muligt med relativ lille ekstra indsats at udpege de områder, der bør indgå i grundvandsparker.

For at sikre hastighed og størst mulig effekt af indsatsen skal udpegning og afgrænsning af grundvandsparker ske på baggrund af en risikobaseret plan med en prioriteret fase-inddelt indsats. På den måde beskytter vi de vigtigste drikkevandsopland først.

200.000 HEKTAR GRUNDVANDSPARKER SKAL UDPEGES SENEST I 2024

Det haster med at få udpeget grundvandsparkerne, da grundvandsparkerne kan danne grundlag for målsætninger om øget skovrejsning, omlægning af landbrugsjord og produktion af grøn energi. Derfor vil Radikale Venstre have udpeget grundvandsparkerne senest i 2024.

Det kræver, at der træffes en række beslutninger i denne folketingssamling:

- Der skal vedtages en politisk aftale om etablering af grundvandsparker med en klar målsætning om etablering af grundvandsparker med nultolerance overfor forurenende stoffer. Forbuddet mod anvendelse og udledning af giftstoffer i grundvandsparker gælder såvel i landområder som i byområder.
- Staten skal udstede et landsplandirektiv til kommunerne, der forpligter dem til at etablere grundvandsparker inden 2027 i overensstemmelse EU's drikkevandsdirektiv.
- Regulering af vandværkerne skal tilpasses, således at der kan opnås et tillæg til indtægtsrammerne, når vandværkerne afholder omkostninger til langsigtet sikring af drikkevandsgrundlaget.
- Der skal vedtages en lovgivning, som gør det muligt at benytte ekspropriation, såfremt der ikke indenfor en kort tidshorisont kan opnås frivillige aftaler om oprettelse af grundvandsparker, herunder kompensation til jordejeren.
- Det skal sikres, at kommunerne har den nødvendige lovhjemmel, der sikrer landsplan direktivets gennemførelse.

GRUNDVANDSPARKER ER STARTSKUDET TIL ET GRØNNERE DANMARKSKORT

Når 200.000 hektar af Danmarks areal udlægges til grundvandsparker, åbnes helt nye muligheder for at skabe et grønnere Danmarkskort i bedre balance mellem opdyrket arealer og den fri natur.

Når sprøjtning ophører og den konventionelle landbrugsjord tages ud af drift, gives plads til naturnær skovdrift, økologisk landbrug, rekreative områder og plads til produktion af grøn energi fra vindmøller og solceller. Nye anvendelser der giver landmanden nye muligheder og samtidigt reducerer landbrugets klimaaftryk mens der sikres rent drikkevand til den næste generation.

Skal den radikale – og nu også regeringens – vision om 250.000 hektar skovrejsning og en firedobling af produktionen af grøn strøm fra vind og sol blive til virkelighed, tæller hver en hektar og her vil grundvandsparkerne være et substantielt bidrag. Det kræver, at planlægningen af en sådan multifunktionel anvendelse sker i tæt dialog med borgerne omkring de berørte områder, hvis vi skal lykkes. Og det skal vi.

FINANSIERING OG ØKONOMI

Status som grundvandspark indebærer, at der ikke må benyttes pesticider eller andre giftstoffer på grundvandsparkens område. Når sprøjtning forbydes, reduceres jordens udbytte og værdi. Derfor vil det kræve økonomisk kompensation til de eksisterende ejere på baggrund af jordens markedsværdi. Afhængigt af jordens anvendelse og kvalitet samt om der er tale om ekspropriation eller frivillig udtagning af landbrugsjorden mv. kan en godtgørelse forventes i størrelsesorden 100–200.000 kr. pr. hektar for landbrugsområder. Denne omkostning foreslår Radikale Venstre at finansiere over vandregningen ved at give vandselskaberne mulighed for at hæve taksten ud fra et hvile-i-sig-selv princip. På baggrund af den forventede godtgørelse vil der være behov for at hæve prisen på 1 kubikmeter vand med ca. 2-4 kroner.

Med udgangspunkt i en gennemsnitlig husstand, der bruger omkring 80 kubikmeter vand årligt og med en samlet årlig vandregning på omkring 6000 kr. svarer det til en årlig stigning af vandregningen på 2½-5% svarende til omkring 160-320 kr. årligt.

Selvom etablering af 200.000 hektar grundvandsparkerne for at sikre rent drikkevand, er forbundet med store omkostninger, er omkostningerne større hvis ikke vi gør noget. For skal vi rense drikkevandet for at fjerne pesticider, PFAS eller lignende fra forurenede grundvand løber regningen op i omkring 5 kr. pr. kubikmeter for de stoffer, hvor der i dag findes kendte rensemetoder. For en række stoffer findes pt. ikke realistiske rensemetoder.

Forebyggelse af grundvandsforurening med grundvandsparker kombineret med den nuværende simple vandbehandling på vandværkerne frem for avanceret vandrensning af kemikalieforurenede grundvand er en langsigtet bæredygtig løsning, det er god samfundsøkonomi og kan kombineres med andre ønsker om mere natur, klimatiltag, bedre rekreative muligheder mv.

FAKTA: EU'S DRIKKEVANDSDIREKTIV

Danmark er forsinket med implementering af EU's nye Drikkevandsdirektiv fra 2020. Direktivet indeholder en række målsætninger og hensigtserklæringer som understøttes af dette udspil.

I direktivet fremgår det af de indledende betragtninger at medlemsstaterne i gennemførelse af *"... risikovurdering og risikostyring af indvindingsoplandene for indvindingssteder bør følge en helhedsorienteret tilgang og tilsigte at gøre fremstillingen af drikkevand mindre behandlingskrævende, eksempelvis ved at mindske belastninger, som forurener – eller risikerer at forurene – vandområder, der benyttes til indvinding af drikkevand."*

Videre beskrives i direktivets artikel 8, hvordan risikovurdering og risikostyring af indvindingsoplandene for indvindingssteder af drikkevand skal foretages. Her angives det, at der ud over en kortlægning af indvindingsoplandene for indvindingssteder og tilhørende identifikation af farer for vandkvaliteten i disse oplande, skal ske en gennemførelse af forebyggende foranstaltninger i indvindingsoplandene, herunder oprettelse af beskyttelseszoner for grundvand.

Med EU's målsætning og strategi får vandværkerne omsider opfyldt deres mangeårige ønske om kvalitetskontrol i hele 'vandkæden' fra indvindingsoplandet til forbrugernes vandhaner. I dag skal vandværkerne opfylde strenge, men rimelige, kvalitetskrav til drikkevandet, men uden at have kontrol med "råvaren", nemlig grundvandet. Dette er uholdbart.

Radikale Venstres folketingsgruppe
August 2023

Radikale Venstre
Christiansborg Slotsplads
1240 København K
radikale.dk

radikale **B**